

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2022.21.4.113-121>

Grande Dame slovenského interpretačného umenia prof. Daniela Varínska

Grande Dame of Slovak Performing Art Professor Daniela Varínska

Jordana Palovičová

Abstract

The article pays tribute to one of the most distinguished Slovak artists and outstanding professors of the Academy of Performing Arts in Bratislava, professor Daniela Varínska on the occasion of her recent jubilee.

Keywords: Daniela Varínska. Piano. Hammerklavier. Conservatory. Leningrad Conservatory. Academy of Performing Arts. Chamber music. Recordings. Teaching.

Začiatkom roka 2021 sme si pripomenuli významné životné jubileum veľkej dámy slovenskej interpretačnej scény, prof. Daniely Varínskej. Doba pandemická nám v tom čase neumožnila odovzdať jej hudobný darček vo forme koncertu a osobného stretnutia tak, ako pred pár rokmi, ktorý na pôde Dvorany HTF VŠMU spojil jubilujúcu osobnosť s vďačnými bývalými študentami, oddaným publikom i množstvo kolegov z akademicko-umeleckej sféry. Dovoľte mi aspoň touto formou v mene jej študentov a kolegov vzdať hold jej životnej i umeleckej ceste, ktorú charakterizuje vzácne spojenie interpretačného majstrovstva so symptomatickou skromnosťou, obdivuhodná šírka aktivít, autenticita hudobnej výpovede, vrúcny cit a inšpiratívny ľudský rozmer.

Prvé hudobné krôčiky podnikla Daniela Varínska (nar. 8. marca 1946) v rodnom nitrianskom prostredí pod vedením svojej mamy. Napriek tomu, že nemala profesionálny základ, domáce prostredie (kde hudba znela aj prostredníctvom jej starého otca – amatérskeho organistu) priaznivo ovplyvnilo rast mladučkého talentu. Ten neskôr podchytila Magda Kľúčovská, absolventka viedenských štúdií a od roku 1960 profesorka Alžbeta Elanová na Konzervatóriu v Bratislave. Toto šťastné spojenie, ktoré sa nieslo popri Elanovej prísnej a dôslednej práci v atmosfére tvorivého dialógu, vyústilo do

fenomenálneho víťazstva vtedy len 19-ročnej Varínskej na Chopinovej súťaži v Mariánskych Láznach (1965).

Obr. 1: Daniela Varínska, zdroj: Lenka Rajčanová

V roku 1966 nastúpila s titulom „najlepšia absolventka“ na VŠMU do triedy vtedajšej vedúcej Katedry klávesových nástrojov Anny Kafendovej. Po prvom ročníku využila štipendijnú ponuku na štúdium na Leningradskom konzervatóriu. Napriek ťažkým podmienkam hodnotí spätne toto obdobie ako mimoriadne podnetné. Dotyk s ruskou klavírnou pedagogikou jej sprostredkovali nielen hodiny s profesorom Dmitrijom Alexandrovičom Svetozarovom, ale aj možnosť hospitácií v triedach Nadeždy Golubovskej a Mojseja Chal'fina, spolupráca s profesorkou klavírneho sprievodu Sofiou Vakman či muzicírovanie s „konškolákmi“ v rámci početnej zahraničnej komunity (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021).

Perspektívu 4-ročného štúdia preťala invázia „priateľských“ vojsk, po ktorej sa mladá pianistka rozhodla vrátiť späť na domovskú alma mater. Jej ďalším profesorom sa stal Rudolf Macudziński, u ktorého si cenila pragmatický spôsob vyučovania a ponechanie istej voľnosti v umeleckom napredovaní. (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021). V týchto rokoch zaznamenala zároveň ďalšie výrazné úspechy na súťažiach a prehliadkach koncertného umenia (Medzinárodná klavírna súťaž v Leeds - prémia, Súťaž o najlepšiu interpretáciu slovenskej hudby – 1. cena, Prehliadka mladých interpretov v Trenčianskych Tepliciach a i.). Vysokoškolské štúdium ukončila jedným z jej skvostných „Glanznummer“ – Chopinovým *Klavírnym koncertom e mol*, naznačujúcim jej skladateľské preferencie. Okrem hudby poľského rodáka výrazne inklinuje aj ku tvorbe Ludwiga van Beethovena a Franza Schuberta (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021). Tieto mená tvoria však len časť jej impozantného svetového i domáceho repertoáru, v ktorom nájdeme o. i. vyše 30 (koncertne uvedených) diel pre

klavír a orchester (Jiří Antonín Benda: *Klavírny (čembalový) koncert h mol*, Joseph Haydn: *Klavírny koncert D dur*, celkovo osem koncertov z pera Mozarta, resp. štyri Beethovenove koncertantné opusy, Johann Nepomuk Hummel: *Klavírny koncert a mol*, Sergej Rachmaninov: *Klavírny koncert c mol*, Johannes Brahms: *Klavírny koncert B dur*, Claude Debussy: *Fantázia pre klavír a orchester*, Béla Bartók: *Klavírny koncert č. 3*, František Babušek: *Klavírny koncert d mol*, Paul Hindemith: *Štyri temperamenty*, Bohuslav Martinů: *Koncert pre klavír, tympany a orchester* a ď.). Hudobná kritika pravidelne vyzdvihuje v jej sugestívnej hre úprimnosť, krásnu, zo srdca vyvierajúcu vrúcnosť, bohatý fantazijný vklad s vždy prítomným racionálnym stavebným nadhľadom i ideálne spojenie princípov sólistickej a komornej hry. Za svoje vynikajúce interpretačné výkony získala Cenu Frica Kafendu (1991), Cenu hudobnej kritiky (1995) a Cenu Nadácie Tatra banky (2017).

Na otázku, či má nejakú svojmu srdcu najbližšiu skladbu, spontánne odpovedá: „*Vždy, čo práve hrám. Človek musí do skladby investovať, vniknúť do nej, vedieť, prečo ju hrá, aj keď možno spočiatku nerezonuje s vaším vnútrom*“ (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021). A zároveň, možno pre niektorých prekvapivo, dodáva: „*V skutočnosti je mojou najväčšou 'srdcovkou' hudba neklavírna – Schubertov Kvintet s dvoma violončelami, Mozartov Kvintet s dvoma violami a Schubertova Fantázia pre husle a klavír*“ (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021). Korešponduje to s esenciou jej hudobného bytia bez výhradnej fixácie na svet modernej klaviatúry. Rovnako sme ju na pódioch mohli zažiť ako hráčku na čembalo (sólistka *Čembalového koncertu* od Michaela Nymana, spolupráca s komornými ansámbliami), na zobcovú flautu (členka *Musa Antiqua Slovenie*) alebo na kladivkový klavír (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021). Špecifikám hry na tomto klávesovom nástroji sa venovala aj vo svojej beethovenovsky ladenej inauguračnej prednáške, kde na záver zhrnula bonusy, ktoré táto skúsenosť modernému klaviristovi môže pri interpretácii Beethovenovej tvorby priniesť: „*...väčšiu zvukovú fantáziu, obohatenie dynamickej a farebnej škály, schopnosť jasnejšej artikulácie hudobných celkov, jasnosť v problematike agogiky, objektívnejší pohľad na otázku Beethovenových temp a napokon schopnosť priliehavejšieho tlmočenia Beethovenovho hudobného zámeru dnešnému poslucháčovi pomocou moderného nástroja, aby jeho geniálna tvorba nestratila na aktuálnosti*“ (Varínska, 2009, s. 18-27).

Obr. 2: Pri preberaní Ceny Nadácie Tatra banky za umenie v roku 2017, zdroj: CTBU

Nahrávacie portfólio Daniely Varínskej v spolupráci s rôznymi vydavateľstvami a rozhlasovými štúdiami má obdivuhodné rozmery v domácom i medzinárodnom kontexte. Už len sumarizácia a výber aspoň pár reprezentatívnych príkladov boli pre mňa osobne dychberúce. Nájde sa v ňom profilové tituly (o. i. nedávne CD v spolupráci s Hudobným fondom - *SCHUMANN, CHOPIN, SCHUBERT*, resp. *BARBER, HATRÍK, RAVEL*), súborné nahrávky (*Felix Mendelssohn-Bartholdy: Songs without words, Donau; Ján Levoslav Bella: Piano Music, Marco Polo*), komornú literatúru (Beethovenove sonáty pre klavír a violončelo s Jánom Slávikom z katalógu vydavateľstva Diskant; raritná sonátová tvorba Antona Zimmermanna pre čembalo a husle s Borisom Kucharským), koncerty s orchestrom (Bachov *Koncert pre čembalo a orchester* pod vedením Bohdana Warchala, koncertantná tvorba Franza Schmidta so Symfonickým orchestrom Slovenského rozhlasu pod dirigentskou taktovkou Ľudovíta Rajtera). Rozhlasový archív RTVS ponúka taktiež jej interpretáciu v širokom spektre štýlovo odlišných diel (napr. *Arnold Schönberg: Suita op. 25, Ludwig van Beethoven: Hammerklaviersonáta op. 106, Alexander Skrjabin: Klavírny koncert fis mol*). Umelkyňa pravidelne participuje na rôznych kompiláciách tvorby slovenských a zahraničných komponistov (*Alexander Albrecht: Aus seinem Klavierwerk, Alexander Albrecht: Kammermusik*, obe vydavateľstvo Musica; *Ivan Parík – portrét, OPUS* či najnovšie CD s jubilantským podtónom *Ján Cikker: Inštrumentálna tvorba, REAL MUSIC HOUSE*). Ako znalkyňu hammerklaviera si ju môžeme vypočúť na albume *Beethoven priateľom* (Hudobný fond).

Obr. 3: S manželom, významným slovenským huslistom a pedagógom Mikulášom Jelínikom, Zdroj: <https://operaslovakia.sk/huslista-mikulas-jelinek-namiesto-recenzie/samsung-camera-pictures-8/>

Výnimočné miesto v histórii slovenského interpretačného umenia zastáva jednoznačne nahrávka 32 sonát Ludwiga van Beethovena, ktoré Daniela Varínska realizovala na 9 CD-nosičoch v roku 2008 (Diskant). Predchádzala mu séria beethovenovsky ladených recitálov v rokoch 2004-2008, ktoré uviedla v rámci abonentných koncertov Slovenskej filharmónie, ako hosť Štátnej filharmónie Košice, v Žiline na pôde ŠKO, resp. na koncertoch v Nitre a Pezinku (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021). Na diele bonnského rodáka jej imponuje bez neoddiskutovateľnej geniality jej tvorcu fakt, že je výsostne ľudská: „...*Keď sa môžu hovoriť určité metafory, tak Mozartova hudba je božská, ale Beethoven je ľudský... Myslím si, že s Beethovenom sa môže každý jeden človek identifikovať, lebo Beethoven vyjadruje obrovskú radosť, aj obrovskú živelnosť. Na druhej strane aj pády a absolútne zúfalstvo. A niekedy upokojenie, akoby zmierenie, ale je tam stále [prítomný] akoby zápas o vyššie hodnoty... To cítite v každej skladbe*“ (https://www.youtube.com/watch?v=Z8Yy_XaPhH4&t=90s).

V najbližšej budúcnosti plánuje „remake“ sonátovej tvorby pre klavír a violončelo z pera jej obľúbenca. Opätovne so svojím komorným „súputníkom“ Jánom Slávikom, s ktorým ju spája aj dlhoročné priateľstvo mimo koncertných pódii: „*Danka Varínska ma viedla od začiatku svetom hudby a bola mi neustálym vzorom pokory pred veľkým umením hudobných skladateľov. Jej inšpiratívne hranie nenechá nikoho na pochybách, že je naša prvá dáma klavírnej hry*“ (Slávik, 2021). Špeciálne miesto v sfére komornej

hudby zastáva aj spolupráca s Moyzesovým kvartetom a v tej najosobnejšej rovine s manželom, významným husľovým interpretom a pedagógom Mikulášom Jelínkom. Vzácnym svedectvom ich hudobného súznenia je CD-nahrávka *Reminiscences* (Diskant, 2015).

Paralelne k svojim umeleckým aktivitám rozvíjala Daniela Varínska aj pedagogickú činnosť. Od roku 1972 pôsobila na Konzervatóriu v Bratislave, kde sa venovala vyučovaniu hry na klavíri a korepetíciám. Práve hodiny v triede spevákov často označuje za veľmi podnetné – či už z hľadiska prirodzeného dýchania, alebo aj vlastnej práce na uvoľnenom aparáte (z osobných rozhovorov autorky príspevku s Danielou Varínskou z rokov 1996-2021). Jej príchod na pôdu VŠMU vzišiel tesne po Nežnej revolúcii z iniciatívy študentov. Tento moment nám sprítomňuje popredná slovenská klaviristka Nora Skuta a pridáva aj osobné vyznanie: „*Spomínam si, v akom vzrušení sme my dvaja, prví jej žiaci - Rudo Kibuszek a ja - čakali na prvú hodinu, osobné zoznámenie sa s pani profesorkou. Nechceli sme veriť, že sa nám podarilo presadiť na VŠMU, aby ju prijali do vtedajšieho pedagogického tímu. Boli iné časy... Prežívali sme to čakanie veľmi napäto, plní radosti a nádeje. Objavila sa vo dverách triedy č. 6, bola neskutočne svieža, srdečná, nenútená, ako by sme sa už roky poznali*“ (osobný rozhovor s Danielou Varínskou, 10.11.2021).

Daniela Varínska za svoje dvadsaťjedenročné pôsobenie na VŠMU (pozn. od roku 1995 ako docentka, resp. od roku 2004 vo funkcii profesorky) vychovala okolo 30 absolventov, ktorí sa uplatnili na všetkých úrovniach hudobného školstva a v koncertnom dianí nielen na Slovensku, ale i v zahraničí. Patria k nim o. i. Nora Skuta (členka Österreichisches Ensemble für Neue Musik), Daniela Hlinková (Nemecko), Rudolf Kibuszek (Maďarsko), Hoàng Thị Kiêu Anh (pedagóg a skladateľka v slobodnom povolaní), Slávka Timčáková (vedúca oddelenia povinného klavíra na Konzervatóriu v Bratislave), Zuzana Suchánová (Konzervatórium v Bratislave), Ivan Šiller (člen Ensemble Ricercata, Cluster Ensemble), Zuzana Manera Biščáková (Konzervatórium v Bratislave, členka Cluster Ensemble a rezidenčný umelec Rádia Devín), Irena Špinlerová (Konzervatoř a střední škola Jana Deyla v Prahe), Michael Berki (vedúci klavírneho oddelenia na Konzervatóriu v Žiline), Ladislav Kaprinay (zbormajster SND, VŠMU), Alena Sláviková (zástupkyňa riaditeľky na Súkromnom konzervatóriu v Nitre), Jordana Palovičová (VŠMU), Iveta Sabová (vedúca oddelenia klavírnej spolupráce na VŠMU, Konzervatórium v Bratislave) a ďalší ... V pani profesorky sme našli obrovský umelecký a pedagogický vzor. Na hodinách s nami viedla rovnocenný dialóg, učila nás všímať si literatúru aj za horizontom tej našej, venovať sa komornej hre, slovenským skladateľom, motivovala nás rozvíjať sa po jazykovej stránke, konfrontovať sa so svetom na kurzoch či na študijných

pobytoch. Ruka v ruke s jej interpretačným prejavom v jej pedagogike prázdna virtuozieta nemala miesto, technika stála vždy v službách hudobného výrazu. Pestovala v nás úctu ku interpretovanému autorovi, tónovú kultúru i cit pre štrukturálne zákonitosti. Veľkou školou je pre nás vždy aj možnosť spoločne si zamuzicírovať, či pri príprave jej vystúpení s orchestrom alebo na podujatiach už v úlohe jej kolegov. S radosťou som sa viackrát zhostila partu druhého klavíra v klavírných koncertoch Mozarta, Brahmsa či Skrjabinu. Krásna koncertná príležitosť stáť na pódiu s pani profesorkou sa naskytila pred pár rokmi Nore Skuta, keď v Moyzesovej sieni spoločne uviedli *Vision de l'Amen* Oliviera Messiaena: „*Po rokoch, keď som už pod jej rukami trochu 'vyrástla', pošťastilo sa mi zahrať si s ňou spoločný koncert, na dvoch klavíroch. Dodnes mám hlboko zarytý pocit naplnenia so spoločných skúšok, jej cenné poznámky, jej energiu pri klavíri, ktorá ma dvíhala a motivovala k lepšiemu výkonu a v neposlednom rade samotný zážitok z koncertu*“ (z osobného rozhovoru autorky príspevku s Norou Skuta, 21.11.2021).

Obr. 4 So svojimi bývalými študentami a pravidelným komorným partnerom Jánom Slávikom po koncerte k životnému jubileu 8. marca 2016 (v hornom rade sprava: Klaudia Kosmeľová, Stanislava Zimmermanová, Hoàng Thị Kiêu Anh, Ivan Šiller, Zuzana Manera Biščáková, Rudolf Kebuszek, Daniela Varínska, Daniela Hlinková, Nora Skuta, Zuzana Suchánová, Slávka Timčáková, Iveta Sabová, Ján Slávik; v dolnom rade: Jordana Palovičová, zdroj: Tomáš Chrapčiak

Popri výnimočných profesionálnych kvalitách v nás všetkých silno rezonuje ľudský rozmer profesorky Varínskej. Intenzita už spomínaného prvého stretnutia je dodnes prítomná v očiach Nory Skuta: „...*Vidím v nej tú vnútornú silu, s ktorou vedie a viedla svoj život, ušľachtilosť ducha,*

priamočiarosť, dobrosrdečnosť, fundovanosť v umení, jej humor a bystrú analýzu nás všetkých, ako vedela ku každému žiakovi pristupovať inak“ (z osobného rozhovoru autorky príspevku s Norou Skuta, 21.11.2021). Iveta Sabová, ktorá pracovala pod jej vedením v rámci doktorandského štúdia, vyzdvihuje atribúty „*nesmierne pozitívneho, charizmatického človeka s neskonalou dávkou láskavosti a ľudskej prajnosti. Keď sa tieto vlastnosti snúbia s vysokou profesionalitou a láskou ku klavírnemu umeniu, mala som pred sebou vzor obdivuhodnej ženy, hodnej nasledovania, alebo aspoň pokusu o nasledovanie*“ (Sabová, 2021). Hoàng Thị Kiêu Anh, klaviristka a skladateľka vietnamského pôvodu, zdôrazňuje materinský prístup, ktorý ich kontakt robil výnimočným. A s veľkou pokorou dodáva: „*...Odovzdala nám nielen vedomosti, ba dôležitejšie silu a lásku k životu. Túto vzácnu múdrosť som si vzala k srdcu a snažím sa ju posunúť d' ďalším generáciám*“ (Thi, K. A. H., 2021).

Podobne pani profesorku vnímam aj ja. Veľmi si cením jej veľkú skromnosť, srdečnosť, večný úsmev na perách, pozitívny prístup k životu, rešpekt voči kolegom i študentom, živý záujem o naše ďalšie napredovanie, obdivujem jej klavírne umenie. Moja cesta do jej triedy bola veľmi prirodzená, dovoľte mi byť na záver trochu osobná. Pani profesorku Varínsku poznám od detstva, keďže obaja moji rodičia boli jej kolegami. Pamätám si, ako môj otec vyslovil pranie – v prípade, že by som sa uberala profesionálnou cestou – aby som sa stala práve jej študentkou. Neskôr ma počas môjho doktorandského štúdia zobrala pod ochranné krídla ako svoju asistentku a umožnila mi nahliadnúť do pedagogického diania spoza tej druhej strany katedry. Nezabudnuteľným veľkým gestom bolo aj symbolické prenechanie jej klavírnej triedy na vrchole jej pedagogickej kariéry.

Milá pani profesorka, zo srdca Vám blahoželáme k Vášmu nedávnomu krásnemu jubileu a prajeme pevné zdravie, veľa energie, životného elánu, vnímavých poslucháčov a krásnej hudby, ktorú nám tak skvostne prinášate. Ďakujeme za Vašu podporu a vzácne rady, ktoré nás sprevádzajú v pracovnom i osobnom živote. Ste našou veľkou inšpiráciou. Nech nás Vaše umenie teší ešte veľa rokov.

Bibliografia

- Čížik, V. 1974. *Slovenskí koncertní umelci*. Bratislava : Slovenský hudobný fond, 1974. 145 s.
- Čížik, V. 2002. *Slovník slovenského koncertného umenia I*. Bratislava: Hudobné centrum, 2002. 167 s. ISBN 80-8884-39-X.
- Profil Daniely Varínskej* [online]. Hudobné centrum. 2021. [cit. 8. novembra 2021]. Dostupné z: <https://hc.sk/o-slovenskej-hudbe/osobnost-detail/743-varinska-daniela>

- Rozhovor s Danielou Varínskou o albume "Beethoven / fortepiano"* [online]. Hudobný fond. 2013. [cit. 8. novembra 2021]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Z8Yy_XaPhH4&t=90s
- Jelínek, M. 2016. *Cesty k sebe samému*. Bratislava : Slovart, 2016. 128 s. ISBN 978-80-556-2293-4.
- Daniela Varínska získala Cenu Nadácie Tatra Banky* [online]. Opera Slovakia, 2017. [cit. 8. novembra 2021]. Dostupné z: <https://operaslovakia.sk/daniela-varinska-ziskala-cenu-nadacie-tatra-banky-za-umenie-2017/>
- Varínska, D. 2009. Kládkový klavír a interpretácia Beethovenovej klavírnej tvorby (habilitačná prednáška 9.5.1995). In: *Zborník habilitačných a inauguračných prednášok*, Bratislava : VŠMU, 2009. s. 18-27. ISBN 978-80-89439-00-3.
- Vongrej, E. 2016. *Manželia, profesori Mikuláš Jelínek (husle) a Daniela Varínska (klavír)* [online]. [cit. 8. novembra 2021]. Dostupné z: <https://operaslovakia.sk/huslista-mikulas-jelinek-namiesto-recenzie/samsung-camera-pictures-8/>

Osobné rozhovory a e-mailová komunikácia

- Z osobného rozhovoru autorky príspevku s Danielou Varínskou zo dňa 10.11.2021
- Z osobných rozhovorov autorky príspevku s Danielou Varínskou z rokov 1996-2021
- Z osobného rozhovoru autorky príspevku s Norou Skuta zo dňa 21.11.2021
- Slávik, J. <janslavik@janslavik.sk>. 15.11. 2021. *Lístiček pre Danielu Varínsku* [e-mail Jordane Palovičovej<jordanapalovic@hotmail.com>].
- Sabová, I. <sabovaiвета@yahoo.com >. 14.11.2021. *Danka Varínska* [E-mail Jordane Palovičovej<jordanapalovic@hotmail.com>].
- Thi, K. A. H. <[hoangthikieuanh@yahoo.com] >. 14.11.2021 *Prednaska a clanok* [e-mail Jordane Palovičovej<jordanapalovic@hotmail.com>]

doc. Jordana Palovičová, ArtD.,

Katedra klávesových nástrojov a cirkevnej hudby,
Hudobná a tanečná fakulta, Vysoká škola múzických umení,
Zochova 1, 813 01 Bratislava
jordanapalovic@centrum.sk